

Hodnocení bakalářské práce

Posudek oponenta práce

Jméno autora: Eliška Svárovská

Název práce: „Pražská kavárna“ jako obraz těch druhých v české společnosti

Oponent práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Téma a cíl práce: Bakalářská práce se zabývá problematikou termínu „pražská kavárna“, přičemž autorka v teoretické části rozebírá, jakým způsobem byl tento termín uchopen jednotlivými aktéry z řad politiků nebo mediálně známých osobností, zatímco v praktické části práce kontaktovala jednotlivé respondenty, kteří sami sebe označují jako členy tzv. pražské kavárny, a ptala se jich, co si pod tímto označením představují. Na závěr pak autorka poukazuje, jak působnost termínu „pražská kavárna“ narušuje společenskou solidaritu.

Zaměření práce: pražská kavárna; Miloš Zeman; sociální koheze; sociální soudružnost

Jazyková a stylistická úroveň práce: Po jazykové i stylistické stránce je práce zpracována na výborné úrovni. Gramatické chyby a stylistické chyby se prakticky nevyskytují, ačkoliv je občas problematická interpunkce.

Rozsah práce: Střední rozsah, 53 stran včetně bibliografie.

Použitá literatura: Bakalářská práce pracuje s fundovanými zdroji. Celkově je text založen na 25 tištěných zdrojích, na 26 internetových zdrojích a na 8 publicistických zdrojích. Autorka některé tištěné zdroje zařazuje mezi internetové zdroje (např. European Commission – Report; Information Manipulation; Pojetí sociální soudružnosti v soudobé sociologii a další) a mohla je tedy zařadit do tištěných. Autorka zároveň pracuje s dezinformačními parlamentnilisty.cz, ale nebere je jako přímý zdroj, nýbrž jako dezinformační zdroj vhodný pro analýzu. Vzhledem k povaze práce je problematických autorů více (např. úředník Jiří Ovčáček nebo Miloš Zeman), ale ti jsou naštěstí bráni jako zdroje pro analýzu.

Formální stránka práce: Po formální stránce je práce včetně poznámkového aparátu zpracována požadovaným způsobem. Bibliografie však není jednotná (u dvou zdrojů je rok vydání uveden v hranaté závorce – zdroj č. 6 a 21; elektronické zdroje nejsou jednotné – někde je správně uvedeno cit. xx-xx-xxxx a jinde toto označení chybí; jinde chybí uvedení slova „online“

v hranatých závorkách; u „článků“ je někde z nějakého důvodu uvedeno číslo vydání tučně a jinde není uvedeno tučně). Také fonty, zarovnání textu a kurzívy nejsou jednotné. To všechno je zcela jistě dáno nepozorností autorky.

Celkové hodnocení a kritické poznámky:

Bakalářská práce si vytkla za cíl uvést termín „pražská kavárna“ a analyzovat jeho působnost v české společnosti. Autorka správně uvažuje o kohezivitě a o soudružnosti společnosti, přičemž určité symbolicky významné jevy – mezi nimi právě termín „pražská kavárna“ – mají tendenci tuto soudružnost rozbít. Autorka pak v podstatě vystupuje se správnou myšlenkou – účelem politiků není vždy vytvářet jednotnou společnost, ale společnost také účelově polarizovat kvůli politickým cílům. Jedním z takových politiků je pochopitelně Miloš Zeman a další jemu podobní. Právě ti přicházejí s termíny „pražská kavárna“, „lepšolidi“ a s dalšími nestoudnými výrazy, aby dehonestovali efemérní skupinu elit a polarizovali společnost. Autorka se díky teoretické průpravě snaží uvést, že politické rozdělení je reálné a bylo tady vlastně od roku 1989, kdy se vytvořila jakási nenávisť vůči elitám. Podle autorky se rozdělení společnosti proměňovalo – byly tu např. silné vášně proti developerům, proti korupčníkům, proti oligarchizaci, nicméně autorka pracuje s tezí, že česká společnost nebyla nikdy tak výrazně rozdělená jako po roce 1989.

Na prvním místě – a to považuji za zcela zásadní pro tuto bakalářskou práci – je nutné deklarovat, že nic jako „pražská kavárna“ reálně neexistuje. Autorka hned v úvodu uvádí: *„Moje bakalářská práce se zabývá aktuálním pojmem, a to pražskou kavárnou, čímž označujeme skupinu městských intelektuálů, kteří jsou veřejně činní a mají zájem o aktuální politickou situaci“* (s. 9). Zcela jistě autorce nemusím vysvětlovat, že se tento termín používá pouze jako označení pro ty, kteří nesouhlasí s politikou toho nebo onoho jedince nebo toho nebo onoho politického subjektu. Jinými slovy, je to pouze negativistický výmysl sloužící jako vnější kategorizace, ale samo o sobě je termín „pražská kavárna“ asi stejně reálný jako když Putin označuje ukrajinské vojáky za „fašisty“ nebo když Hitler uvažoval o židech jako „kryšach.“ Vždy je totiž nutné se ptát NIKOLIV, co nebo koho takové termíny označují a jak lze takové jedince definovat – protože nikdy nedospějeme k uspokojivému výsledku – ale jak tento termín VZNIKÁ, kdo jej používá a za jakým účelem. Jedině pak se lze dobrat k tomu, co tento termín

vyjadřuje. Z tohoto důvodu si myslím, že autorka už během přípravy své práce postupovala špatně.

S tím souvisí i skutečnost, že autorka až nesmyslně dichotomizuje členy „společnosti“ – na jedné straně uvádí Zemana, Ovčáčka a Daniela Prokopa a na druhé straně osobnosti vystupující proti Zemanovi a dalším politikům. Ale tím si jenom potvrzuje předem danou hypotézu, že společnost je skutečně polarizovaná. Přitom existuje nepřeborná škála mnoha různých skupin a osob, které by jenom těžce byly jakkoliv podobně zařaditelné do jednoho nebo druhého protipólu. Autorka uvádí: *„Cílem práce je prozkoumat a reflektovat současné sociální a politické štěpení v české společnosti, zda se česká společnost dělí do dvou bloků na jakousi pražskou kavárnu a zbytek společnosti neboli „dolních deseti miliónů“ či naopak“* (s. 9). Autorčino tvrzení je jakousi fiktivní tautologií, ony dva bloky totiž ve skutečnosti neexistují - existují jenom rétorické figury, které by rády rozdělovaly na dva tábory, ale mezi nimi je nepřeborné množství osob, které by do dané polarizace vůbec nezapadaly.

Lze samozřejmě uznat, že navzdory klasické chybě v bakalářských pracích, kdy si studenti „najdou“ hypotézy i závěry a pak v podstatě jen hledají argumenty, lze uvést, že práce je dobře sepsaná, dobře strukturovaná a formálně výborně zpracovaná (ocenil bych pak zejména úvod, kde autorka zajímavě uchopuje termíny sociální soudružnost a koheze). Navzdory dobré strukturovanosti bakalářské práce jsem však marně hledal, co podle autorky vlastně pojem pražská kavárna znamená, chybí mi jednoznačná definice, jednoznačné zkategoriování nebo jednoznačné označení, o jakou skupinu se vlastně může jednat. Tady je tedy nutné udělat silný vykřičník a po autorce bakalářské práce požadovat zcela jasnou definici termínu, se kterým chce pracovat. Zejména je problematické, že autorka svou definicí sedá na lep rétorice prezidenta a dalším dezinformačním zdrojům, jejichž definice je vlastně nejednoznačná a často pofiderní. Autorka například píše, že pražská kavárna je pražská elita a existuje rozdíl mezi nimi *„a zbytkem republiky“* (s. 16) neboť *„toto označení se váže ve většině případů k lidem žijícím v Praze“* (s. 30) a tady je jasné geografické rozdělení na Prahu a další území v rámci České republiky, ovšem do pojmu pražská kavárna jsou v jiných zdrojích zahrnutí také brněnští intelektuálové. Autorka tak přebírá kategorizaci z dezinformačních zdrojů a od Zemana a nálepkuje jí určitou skupinu jedinců - a ačkoliv jsem si jist, že autorka si je toho vědomá, tak by to měla více zdůrazňovat. Nikde v práci jsem totiž nenašel jasné

uvedení, že by bylo označení pražská kavárna špatné nebo nepřesné a nenašel jsem ani náznaky kritiky tohoto termínu.

Spousta diskuzí ohledně termínu „pražská kavárna“ se pak odehrává na internetu – a s tím autorka v podstatě pracuje v empirické části práce – ale problematiku sociálních sítí v teoretické části práce vůbec neakcentuje. Sociální sítě jsou však navýsost důležité, např. kvůli anonymizaci ještě více přispívají k polarizaci společnosti, speciálně když je kritický názor mnohem snadnější vyslovit na sociální síti než v diskuzi mezi čtyřma očima.

Dále by se dalo uvažovat o určitých bodech, které bych autorce doporučil – s ohledem na téma sociální kohezi bych autorce doporučil nastudovat si sociologické přístupy zabývající se sociálním interakcionismem (jako jsou základní práce Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna nebo Erwina Goffmana), ale také přístupy ke studiu kolektivní paměti (např. Maurice Halbwachs). S ohledem na vybraný okruh zdrojů také marně přemýšlím, protože si autorka vybrala toho nebo onoho autora pro své teze. Říkám si tak např., proč autorka použila teze Karla Müllera pro určení určitých etap vývoje občanské společnosti a neuvedla třeba Václava Bělohradského nebo jiného autora? Dále bych autorce nedoporučoval užívat termín feudální řád pro 19. století (s. 22), protože se už jednalo o industriální období. V podkapitole občanská participace napsala autorka, že je tato podkapitola zásadní pro bakalářskou práci, ale přitom je to kapitola velice krátká, což také zní podivně. S tím souvisí i další bod, že se autorka snaží uvést mnoho témat na jednom místě a práce tak získává spíše obecnější a neurčitý ráz. Například pouze významu jazyka v médiích by se šlo pověnovat na mnoho stran, ovšem autorka tuto problematiku shrnuje pouze na několik málo řádků. Také celkový postup od soudružnosti a kohezi k dezinformacím se mi zdá poněkud bez kontextu. Autorka se mohla snažit práci více kontextualizovat a třeba mnohem jasněji uvést a deklarovat, proč a jak by právě dezinformace měly nabourat soudružnost a kohezi.

Problematická je rovněž praktická část, protože analýza osobností a novinových článků nejsou ve skutečnosti žádnými analýzami, ale spíše určitými popisy. Nejedná se tak o žádnou obsahovou nebo diskurzivní analýzu. Také 10 respondentů je pro kvalitativní empirický výzkum velice málo, mělo by jich být alespoň 15.

Následně se dostáváme k závěru a tady bych uvedl, že lze opravdu ocenit autorčinu myšlenku, když uvádí „*že koncept pražské kavárny je politicky využívaný k nabourávání společenské soudržnosti*“ (s. 53). Ovšem samotná cesta – jak se autorka

k tomuto tvrzení dostala – je problematická. Lze chápat, že pojem pražská kavárna nabourává společenskou kohezi, ale mnohem důležitější je, jak termín vznikl, kdo jej používá a co tím zamýšlí. S tím souvisí i další kritický bod – autorka v podstatě uvádí, že termín je společensky relevantní a dichotomizující, ovšem deset lidí v empirickém výzkumu není vůbec reprezentativní vzorek pro takové tvrzení.

Autorka sice na závěr píše: „*Jsem si vědoma limitů mé práce, jelikož se jedná o aktuální téma, na které není dostatek publikací.*“ (s. 56), ale jde spíše o to správně uchopit termín a empirický výzkum. Dále autorka uvádí: „*I přes to se mi snad podařilo sestavit obraz pražské kavárny díky některým knihám, článkům a internetovým zdrojům.*“ (s. 56) a zde bych si dovolil se závěry autorky nesouhlasit.

Celkově lze uvést, že bakalářské práce splňuje předpoklady, ale lze vytknout velmi mnoho bodů spojených s metodologickým i teoretickým uchopením práce. Samotný výzkum je pak nedostatečný.

Otázky oponenta práce:

- Proč nejde výsledky Vaší práce vztáhnout na celou společnost? Proč není výzkum reprezentativní nebo reliabilní?
- Ocenil bych to, jaký má Vaše práce má transkulturní přesah. Přesto můžete jasněji objasnit, jaký je rozdíl mezi vnější kategorizací a identitou/identifikací? A proč termín pražská kavárna nemůže souviset s identitou/identifikací?

Datum: 24.7. 2020

Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.